

Rapporten All-Archeo bv 2337

Archeologienota
Lier – Leopoldplein 24-28

Natasja Reyns

Bornem
2025

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bv

Erkend archeoloog: All-Archeo bv, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Auteurs: Natasja Reyns

All-Archeo bv
Woestijnstraat 45
2880 BORNEM

Wettelijk depot nummer
D/2025/12.807/119

© All-Archeo bv

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en /of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bv aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten bureauonderzoek	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.2	Archeologische voorkennis	6
2.3	Onderzoeksopdracht	7
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	7
2.3.2	Beschrijving geplande werken	7
2.3.3	Werkwijze	8
2.4	Assessmentrapport	11
2.4.1	Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied	11
2.4.2	Historische beschrijving van het onderzochte gebied	17
2.4.3	Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader	23
2.4.4	Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese	27
2.4.5	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	28
3	Samenvatting	29
4	Bibliografie	30
4.1	Publicaties	30
4.2	Websites	30
5	Bijlagen	31
5.1	Archeologische periodes	31

1 Inleiding

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een omgevingsvergunning waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100 m² of meer beslaat, de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 300 m² of meer bedraagt en waarbij de betrokken percelen binnen een archeologische zone liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,¹ zoals bepaald in artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Het gaat om de archeologische zone Historische stadskern van Lier. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.²

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

¹ <https://geo.onroenderfgoed.be>

² <https://geo.onroenderfgoed.be>

2 Verslag resultaten bureauonderzoek

Het doel van de archeologische bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2025D61

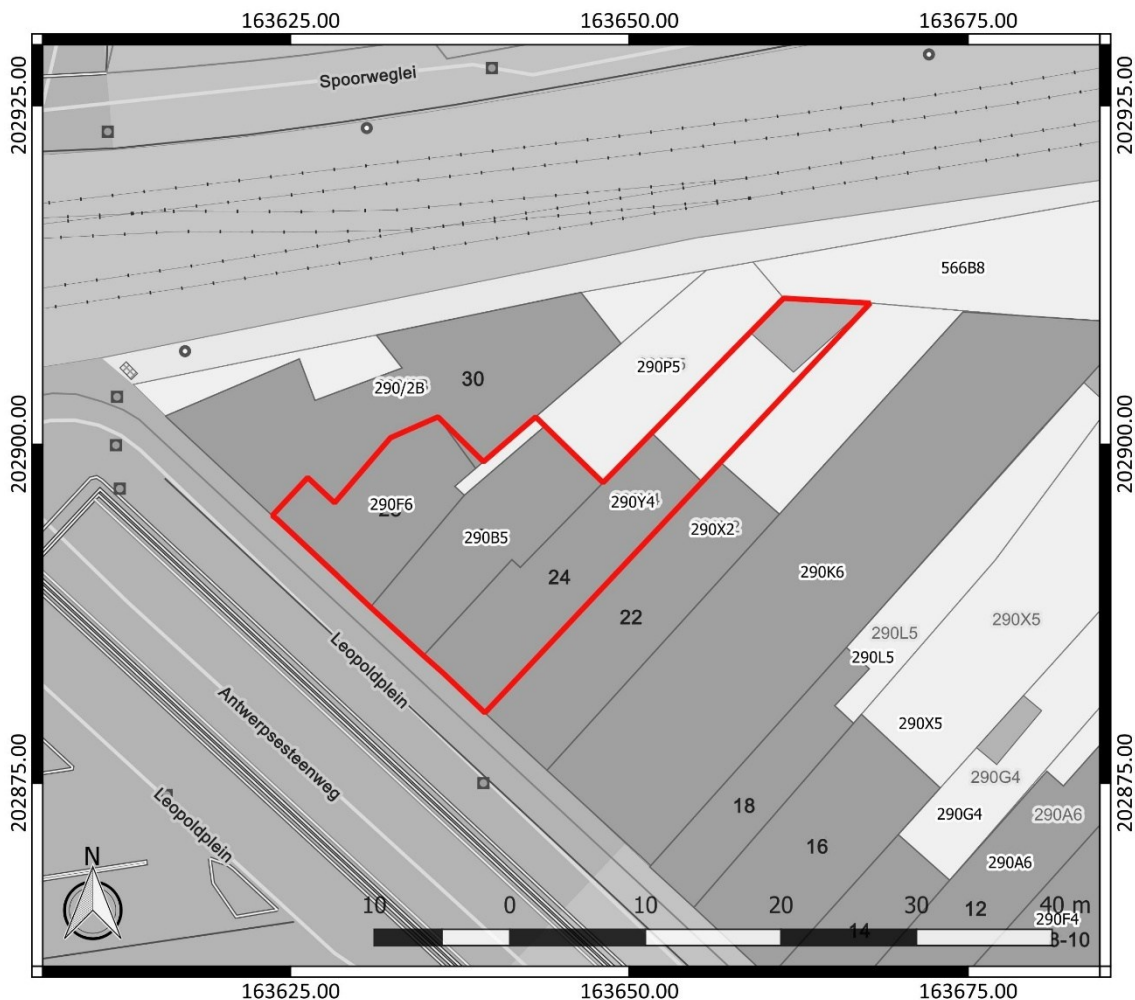
Erkend archeoloog: All-Archeo bv, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): provincie Antwerpen, Lier, Leopoldplein, Antwerpse poort

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 163623.66, 202880.19
- 163667.78, 202910.79

Kadastraal plan:

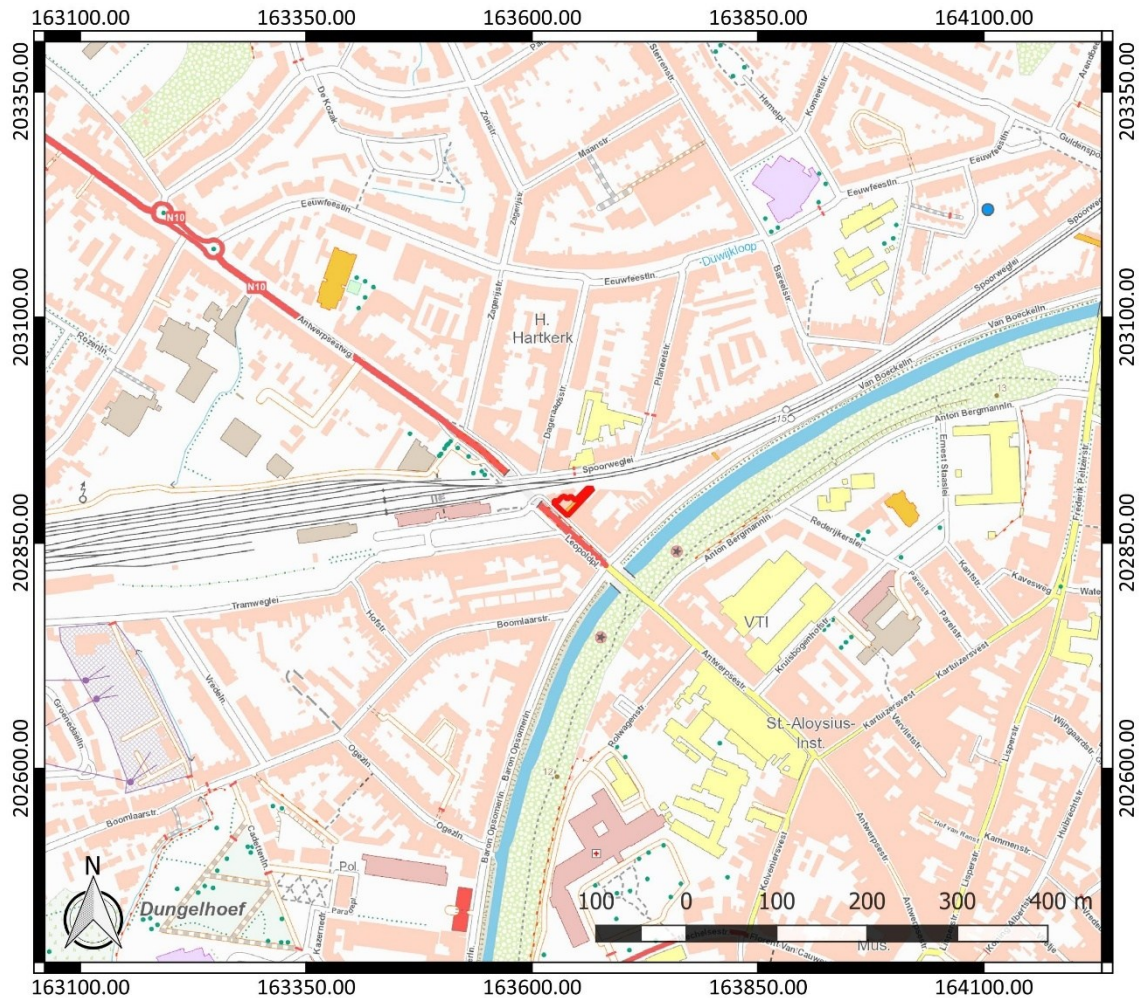

Figuur 1: Kadastraal plan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Kadastrale percelen: Lier, Afdeling 3, sectie F, nummers 290B5, 290F6 en 290Y4

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 431 m²

Topografische kaart:

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.dov.vlaanderen.be>)

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 05/04/2025 – 25/04/2025

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek, metaaltijden, middeleeuwen, nieuwe tijd, nieuwste tijd, historische bebouwing, stadsomwalling

Verstoorde zones: er zijn geen gekende verstoorde zones.

2.2 Archeologische voorkennis

Er is geen concrete archeologische voorkennis met betrekking tot het onderzoeksgebied.

2.3 Onderzoeksopdracht

2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Naar aanleiding van de geplande werken ter hoogte van het onderzoeksterrein werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem nodig is.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

Randvoorwaarden: er zijn geen randvoorwaarden van toepassing.

2.3.2 Beschrijving geplande werken

Op het terrein wordt de bestaande bebouwing gesloopt. Die is voor zover bekend niet onderkelderd. In de plaats wordt een nieuw gebedshuis gebouwd, evenals een overdekte fietsenstalling en de aanleg van verhardingen.

De nieuwe bebouwing wordt wel deels voorzien van een ondergrondse kelder. Die zal een verstoringsdiepte tot ca. 3,70 m kennen tot de bovenzijde van de vloerplaat van de kelderverdieping. De aanleg van een lift zal plaatselijk een verstoringsdiepte kennen die nog ca. 1,00 m dieper oploopt. Het noorden en het oosten van de nieuwe bebouwing wordt uitgevoerd op een vloerplaat op volle grond. Dit zal een verstoringsdiepte van ca. 40 cm betekenen. De bebouwing wordt verder nog gefundeerd op funderingsbalken tot op de vaste, stabiele ondergrond. De precieze diepte daarvan is nog te bepalen op basis van de resultaten van het uit te voeren sonderingsonderzoek.

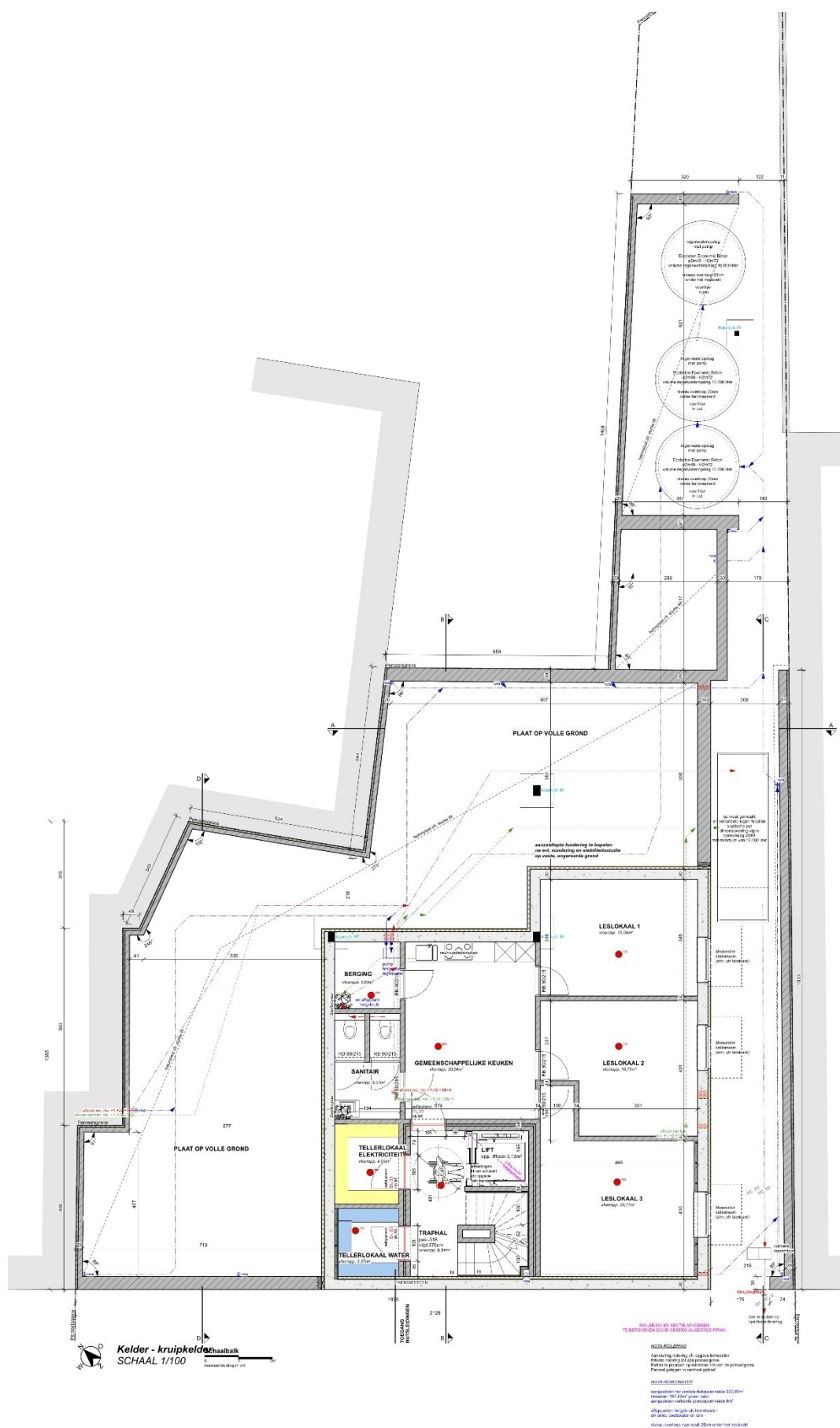
Achter de nieuwe kelder worden drie regenwaterputten van ca. 10.000 l voorzien. Verder wordt ook nog een septische put van ca. 12.000 l voorzien, ter hoogte van de nieuwe bebouwing. De aanleg van de nutsputten zal plaatselijk een verstoringsdiepte tot ca. 3,20 m kennen.

Figuur 3: Bestaande toestand (linksboven), ontworpen toestand (linksonder) en snede (rechtsonder)

Figuur 4: Snedes

Figuur 5: Kelder- en rioleringsplan

2.3.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden. Daarom wordt bijzondere aandacht besteed aan de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied.

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via www.dov.vlaanderen.be en www.geopunt.be. De geomorfologische kaart en de bodemerosiekaart zijn niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Het historisch kaartmateriaal is georeferereerd geraadpleegd op www.geopunt.be.

Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Met het plan van Jacob van Deventer (1550-1565), het plan van Joannes Blaeu (1649), de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778), de Atlas der Buurtwegen (1841) en de Atlas cadastrale parcellaire de la Belgique van Popp (1842-1879) worden drie momentopnames bekeken, voorafgaand aan de stafkaarten. De informatie afkomstig uit historisch kaartmateriaal kan een impact hebben op de inschatting van de kwaliteit van het eventueel aanwezige oudere bodemarchief. Beschikbare stafkaarten en luchtfoto's van het onderzoeksterrein werden geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.cartesius.be. Ze worden enkel weergegeven in voorliggende studie wanneer ze een relevante bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeksvragen met betrekking tot de landschapshistoriek, de gebruiksgeschiedenis van het terrein of de evolutie van de historische bebouwing.

In het kader van de vraagstelling rond het archeologisch potentieel van het terrein werden de Centrale Archeologische Inventaris en de landschapsatlas geraadpleegd. De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen.

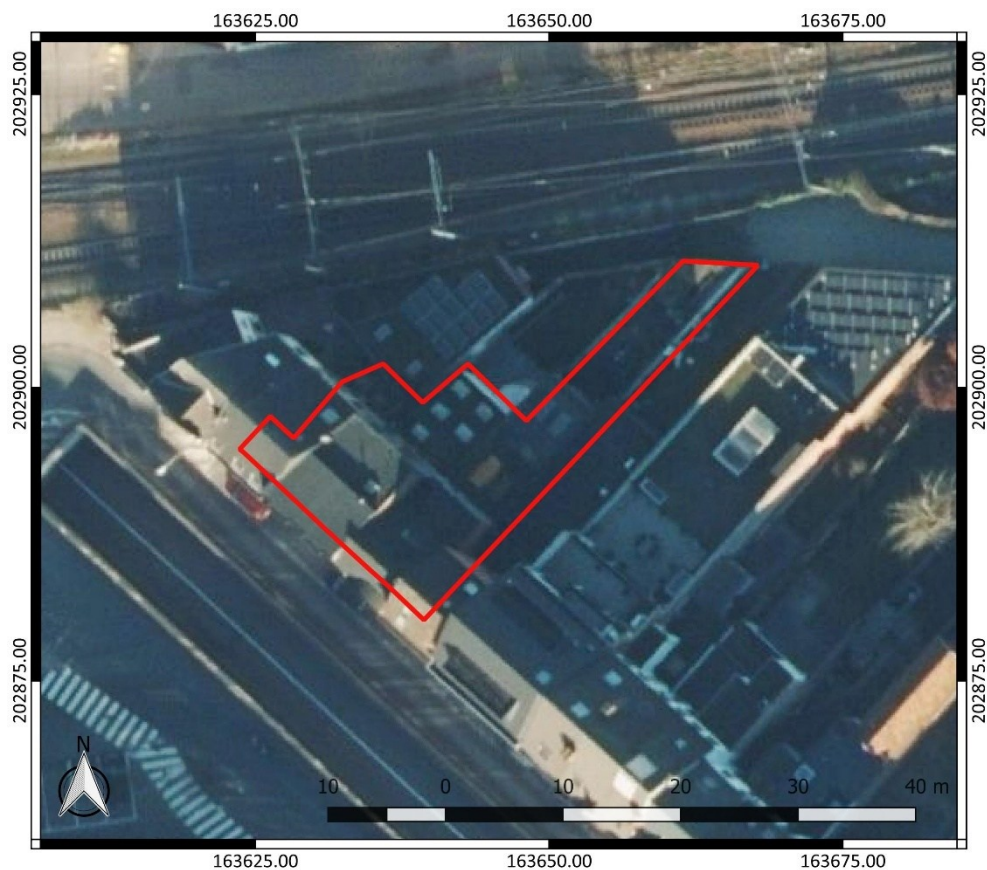
2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

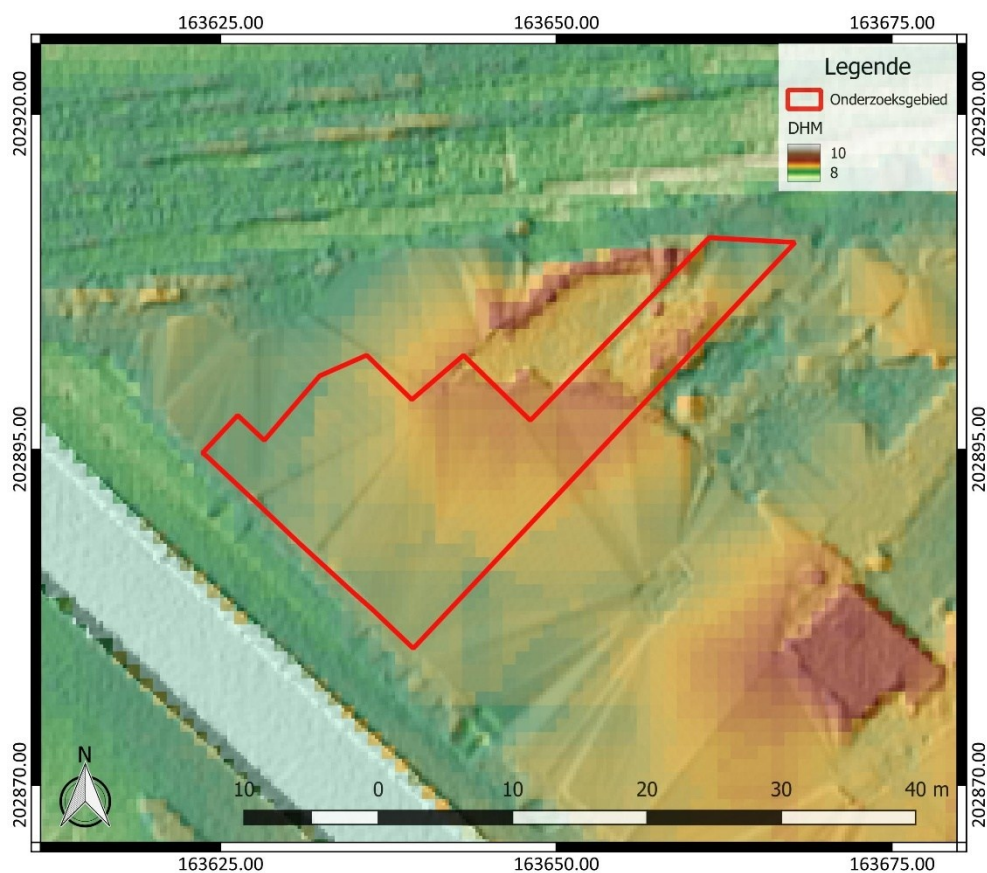
Het onderzoeksgebied is gelegen ten noordoosten van het Leopoldplein en de Antwerpsesteenweg en ten zuiden van de Spoorweglei (Figuur 6). Volgens het gewestplan is het terrein gelegen in woongebieden. Ten zuidoosten stroomt de Nete-afleiding in Lier (Figuur 8) en op grotere afstand vinden we de Netearm en de Spuivest. Ten noorden en ten westen vinden we de Duwijkloop, de Boomlaarloop en de Donkloop.

Geomorfologisch behoort Lier tot de depressie van de *Schijns-Nete*. Dit is een laaggelegen gebied waar de topografie zich beneden de 20 m situeert. Het meest laaggelegen deel van de depressie situeert zich in het zuidwesten, in de omgeving van Lier. Hier ligt de hoogte slechts enkele meter boven het huidige zeeniveau. De lage vlakte wordt doorbroken door twee duidelijke en relatief smalle, zuidwest-noordoost gerichte reliëfeenheden: de rugen van Lichtaart en van Geel. De meest uitgesproken rug, die van Lichtaart, sterkt zich uit van het gebied ten noorden van Herentals over Lichtaart tot Kasterlee en is voor een groot deel opgebouwd uit Pliocene sedimenten. Op de rug loopt de hoogte op tot 33 m. De rug van Geel situeert zich zuidelijker en strekt zich uit ten zuiden van Olen, in de richting van Geel. Deze rug is opgebouwd uit de Miocene Formatie van Diest. Geografisch behoort het onderzoeksgebied tot het zuidwestelijke deel van de Kempen in Laag-België.³

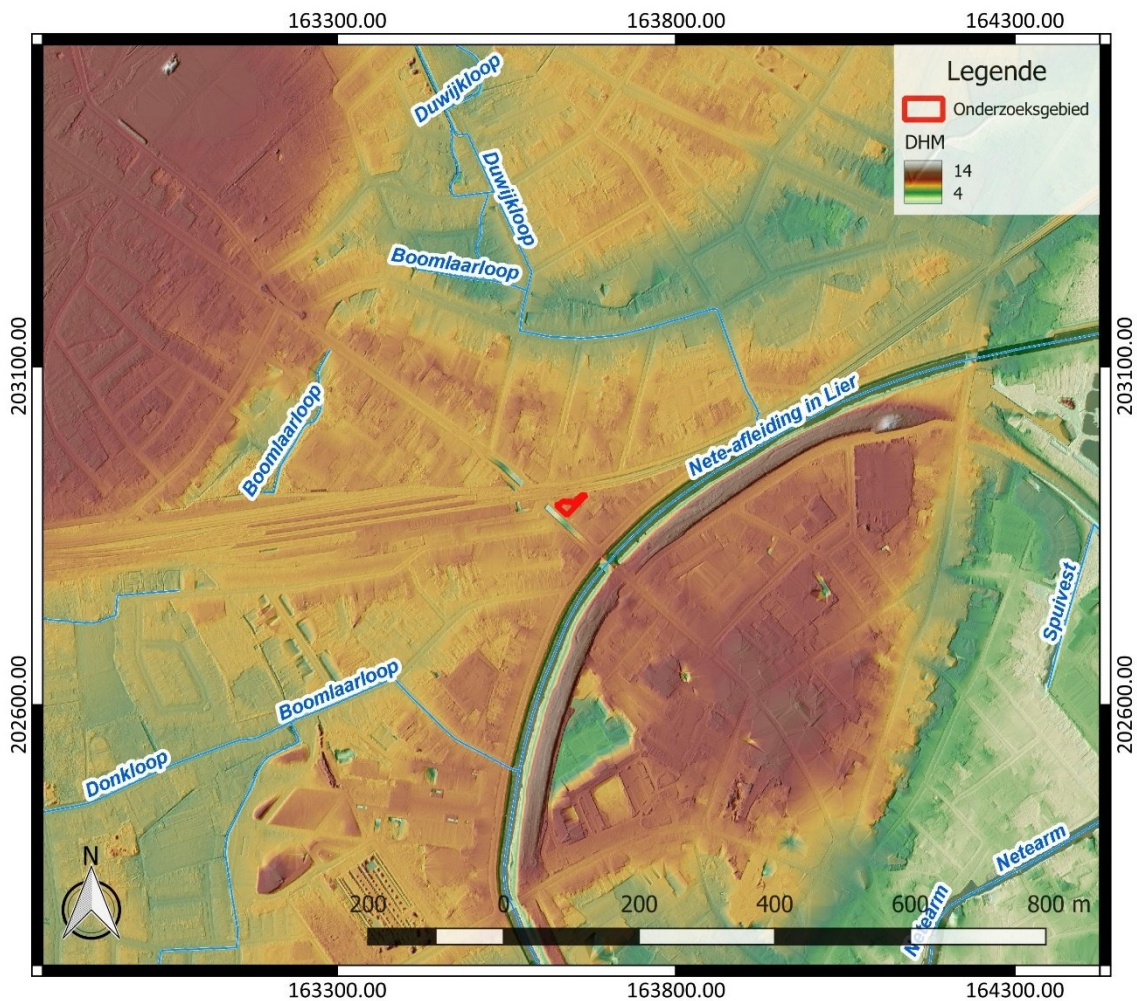
³ Goolaerts/Beerten 2006, 2

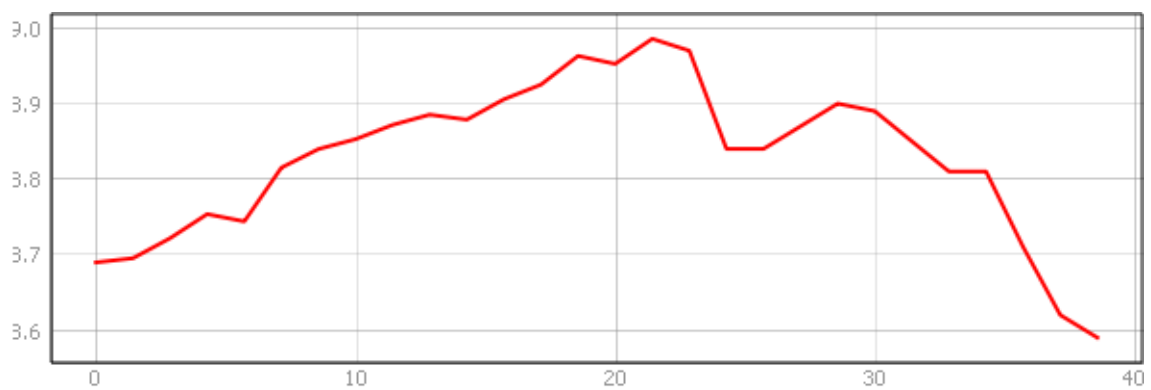
Figuur 6: Luchtfoto van 2024 met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 7: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Multidirectional hillshade DHM Vlaanderen I, 25 cm, met aanduiding van het onderzoeksgebied

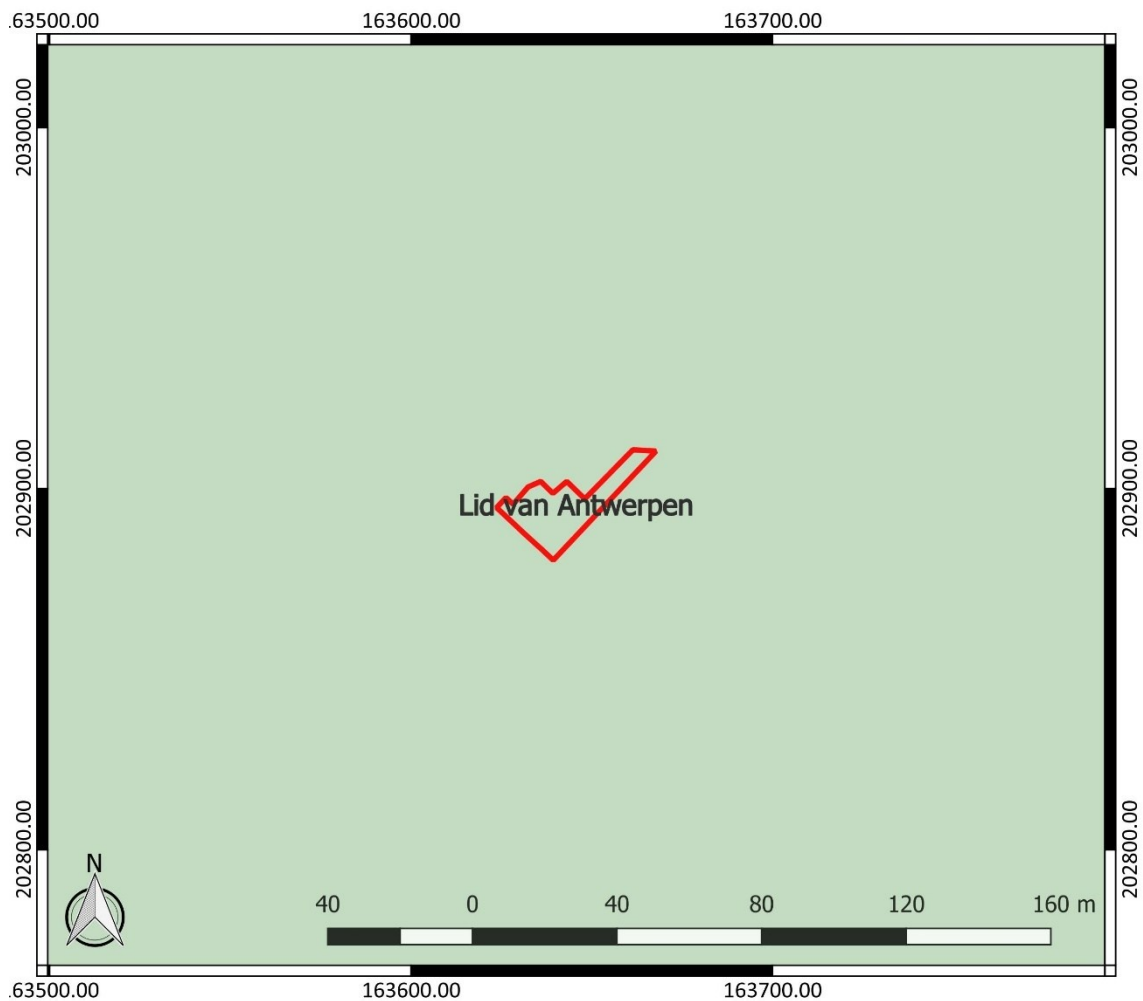
Figuur 8: Hydrografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied, Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 25 cm (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 9: Hoogteverloop van zuid naar noordoost over het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

Het westen van de historische kern van Lier bevindt zich op het noordoostelijke uiteinde van een zuidwest-noordoost georiënteerde rug, die de loop van de Nete volgt.⁴ Het onderzoeksgebied zelf helt licht af naar het zuidwesten toe. Het terrein kent een hoogte van 8,5 tot 9,0 m TAW (Figuur 9).

⁴ Inventaris Onroerend Erfgoed 2025: Historische stadskern van Lier [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/140034> (geraadpleegd op 8 april 2025).

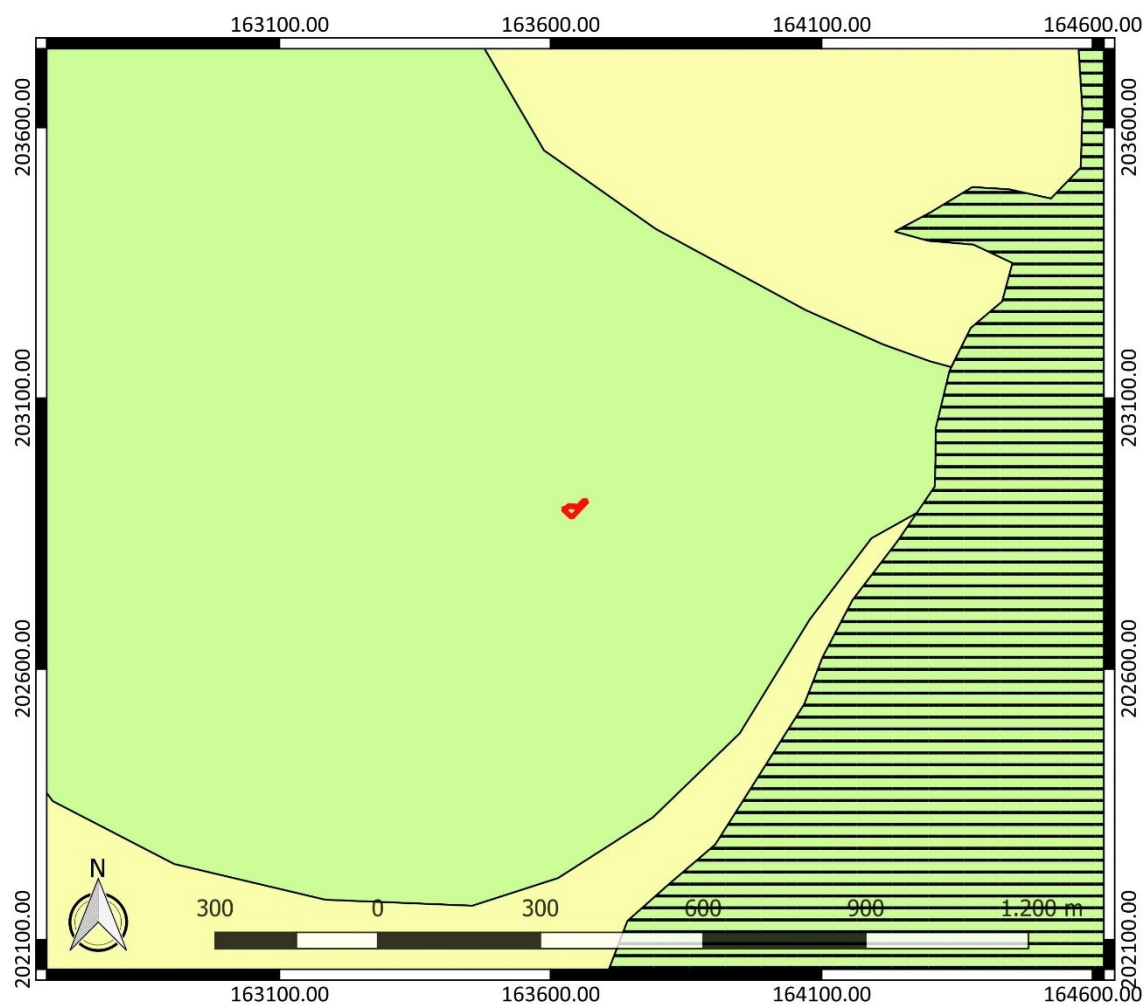
Figuur 10: Tertiaire geologische ondergrond met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

De tertiaire ondergrond van het onderzoeksgebied (Figuur 10) bestaat uit het Lid van Antwerpen. Dit wordt gekenmerkt door zwartgroen fijn zand, dat sterk kleihoudend, sterk glauconiethoudend en glimmerhoudend is en dat schelpen, beenderresten en soms grof zand bevat.⁵

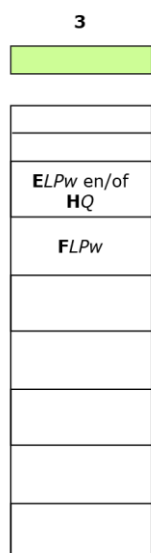
De quartairgeologische kaart (Figuur 11) geeft aan dat in het onderzoeksgebied eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) en mogelijk van het Vroeg-Holoceen voorkomen, en/of hellingafzettingen van het Quartair. Hieronder bevinden zich oudere fluviale afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen).⁶

⁵ www.geopunt.be/kaart

⁶ www.geopunt.be/kaart

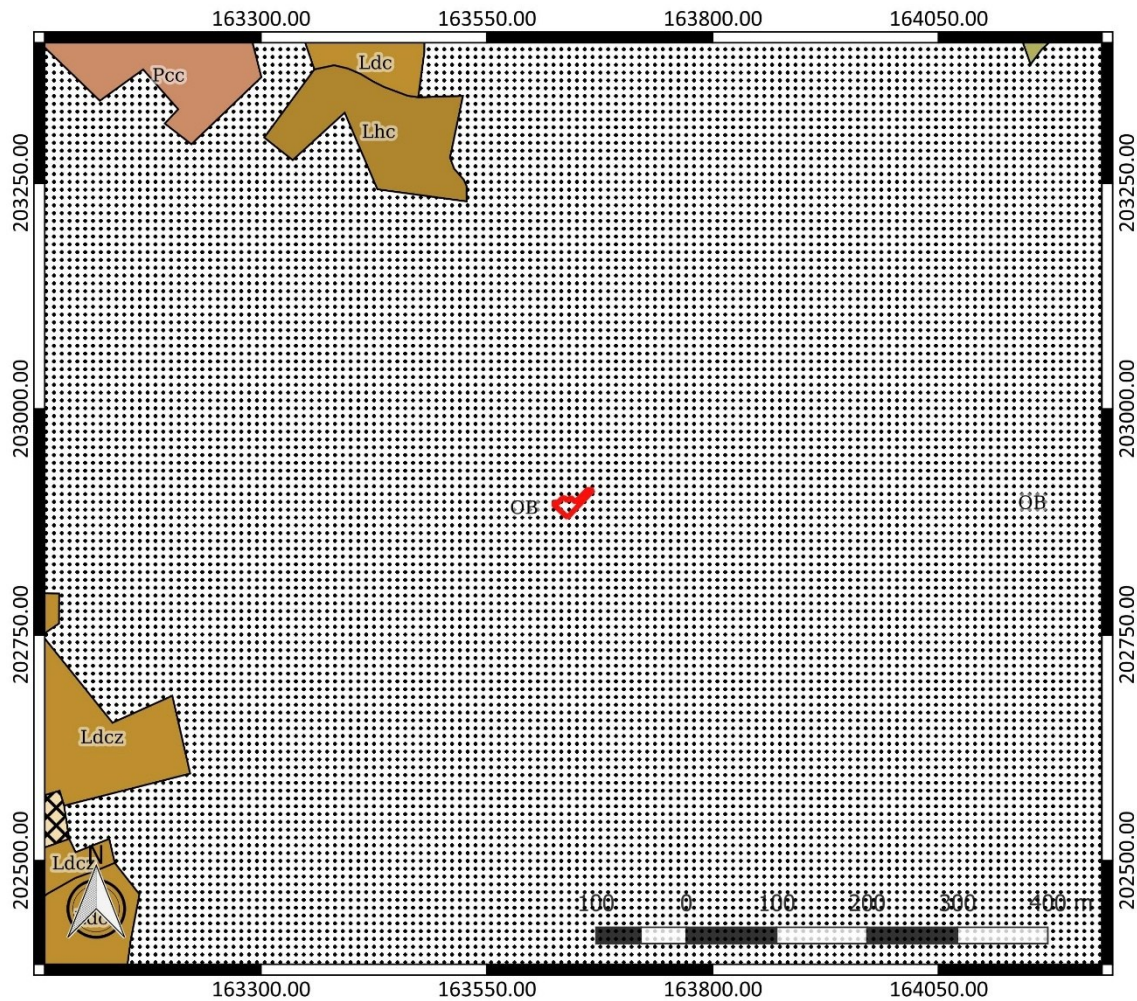
Figuur 11: Quartairegeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

* De karteereenheid is mogelijk afwezig.
ELPw Eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen; zand tot zandleem in het noordelijke en centrale gedeelte van Vlaanderen; silt (loess) in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen.
HQ Hellingsafzettingen van het Quartair.
FLPw Fluviale afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen).

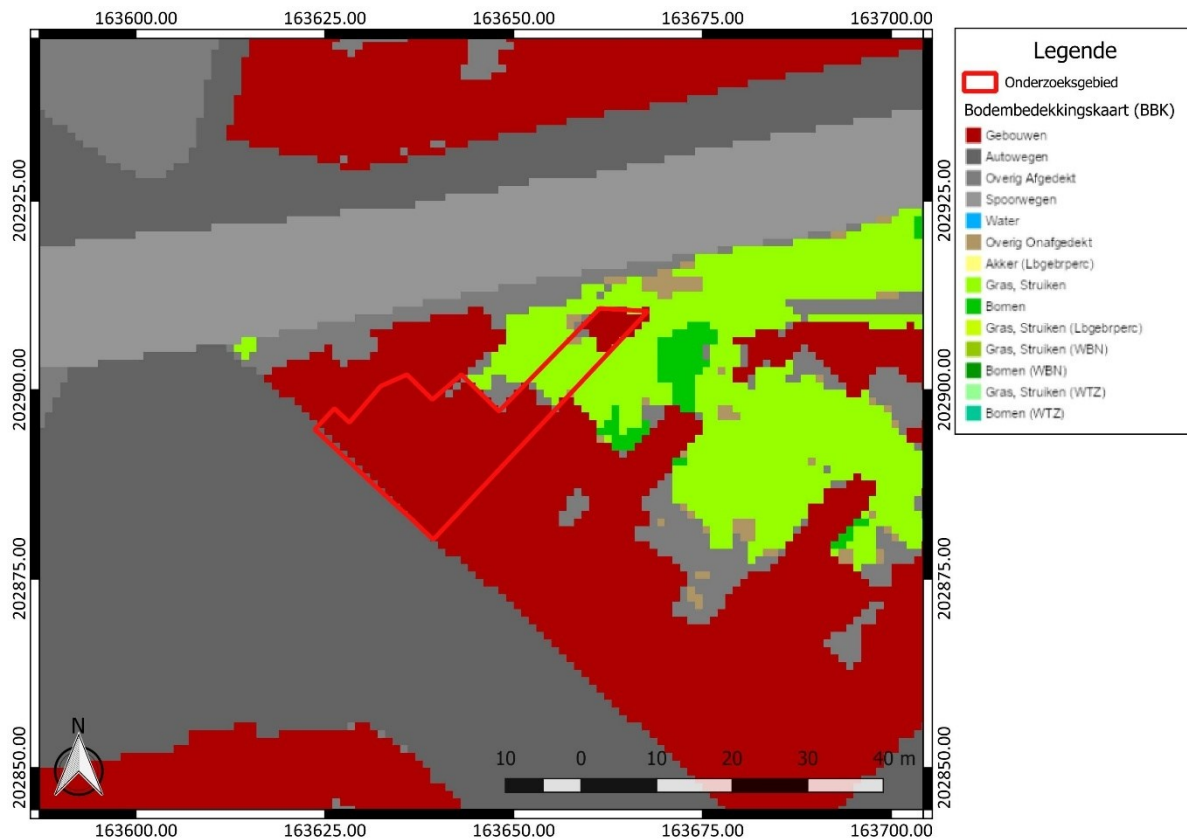
Figuur 12: Legende bij de quartairegeologische kaart (www.geopunt.be)

De bodemkaart (Figuur 13) situeert het onderzoeksgebied en zijn omgeving in een bebouwde zone (OB). Op enige afstand geeft de bodemkaart de aanwezigheid van onder meer een natte zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont (Lhc), een matig natte zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont (Ldc) en een matig droge licht zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont (Pcc). Dit geeft aan dat in de omgeving van het onderzoeksgebied sprake is van een overgang van een matig droge naar een natte bodem, wat aantrekkelijk geweest kan zijn voor de mens in het verleden.

Figuur 13: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

In het onderzoeksgebied zijn op de bodemgebruikskaart overwegend gebouwen te bemerken. Voor het overige wordt het onderzoeksgebied volgens de kaart ingenomen door gras en struiken (Figuur 14). Dit beeld komt overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 6).

Figuur 14: Bodemgebruiksk kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied

Lier kent een vrij onduidelijke ontstaansgeschiedenis. Muntvondsten doen een menselijke aanwezigheid tijdens de Gallo-Romeinse periode vermoeden. Het toponiem werd voor het eerst vermeld in 870 als “Ledi” (waterweg) en is een duidelijke verwijzing naar de gunstige ligging aan de Kleine en de Grote Nete. De oudste kern zou volgens sommige literatuurbronnen opklimmen tot de Frankische periode en zou rond de Vismarkt (op de hogere Nete-oever) gelegen zijn. Volgens andere historici zou Lier in de 8ste eeuw door de heilige Gummarus gesticht zijn, op de plaats “Nivesdonk”. In de 11de-12de eeuw groeide een bevolkingskern op de linkeroever, met een eigen parochiekerk, die aan Sint-Jan-Baptist gewijd werd. Lier kreeg de titel van “oppidum” toegekend in 1194 en werd door hertog Hendrik I van Brabant tot stad verheven in 1212. Het grondgebied bestond uit de eigenlijke stad, de “Kuip” (een ringvormige zone rond de stad) en de “Bijvang”. Deze “Bijvang” was een uitgestrekt gebied, dat gevormd werd door de dorpen Kessel, Nijlen, Emblem en Bevel en de gehuchten Hagenbroek, Lachenen en de Mijl.⁷

Vanaf 1244 werd een stadsomwalling gegraven rond de eigenlijke stad, met de Grote Markt als centrum. In de 13de en voornamelijk in de loop van de 14de eeuw kende Lier met de bloei van de lakennijverheid een sterke economische expansie. De materiële welstand zorgde voor een toename van de bevolking. Na een uitbreiding van het grondgebied werd in 1389 een nieuwe stadsomtrek vastgesteld en werd de definitieve (en huidige) stadsomwalling gebouwd. Tussen 1389 en 1415

⁷ Inventaris Onroerend Erfgoed 2025: Lier [online], <https://id.erfgoed.net/themas/13739> (geraadpleegd op 9 april 2025).

werden de zogenaamde “buitenpoorten”- die tot de buitenste omwalling behoren - opgericht. Het onderzoeksgebied bevindt zich net buiten deze 14de-eeuwse stadsuitbreiding.⁸

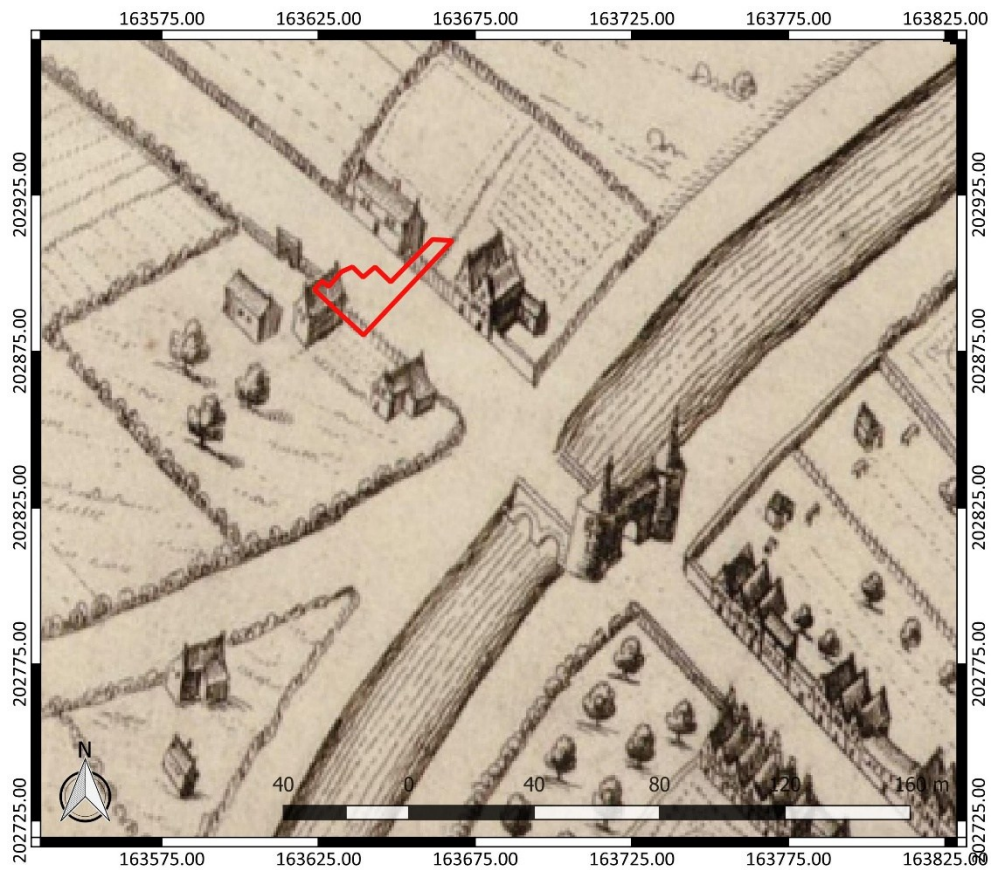
Op het plan van Lier door Jacob van Deventer (1550-1565) is het onderzoeksgebied ten noordwesten van de stadsomwalling gelegen (Figuur 15). Het bevindt zich op de uitvalsweg naar Antwerpen, maar moet in werkelijkheid net ten noordoosten van deze weg gesitueerd worden. We zien dan bebouwing ter hoogte van het terrein. Het plan van Lier door Joannes Blaeu (1649) geeft een gelijkaardig beeld weer (Figuur 16), maar geeft de aanwezige bebouwing in groter detail weer.

Figuur 15: Plan van Lier door Jacob van Deventer met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.cartesius.be)

De Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgemaakt op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778), toont ons nu de stadsomwalling, voorzien van bastions (Figuur 17). Het onderzoeksgebied situeert zich ter hoogte van het bastion aan de Antwerpse poort. Het terrein lijkt zich net ten noorden van het bastion te bevinden. Over het terrein loopt een weg.

⁸ Inventaris Onroerend Erfgoed 2025: Lier [online], <https://id.erfgoed.net/themas/13739> (geraadpleegd op 9 april 2025).

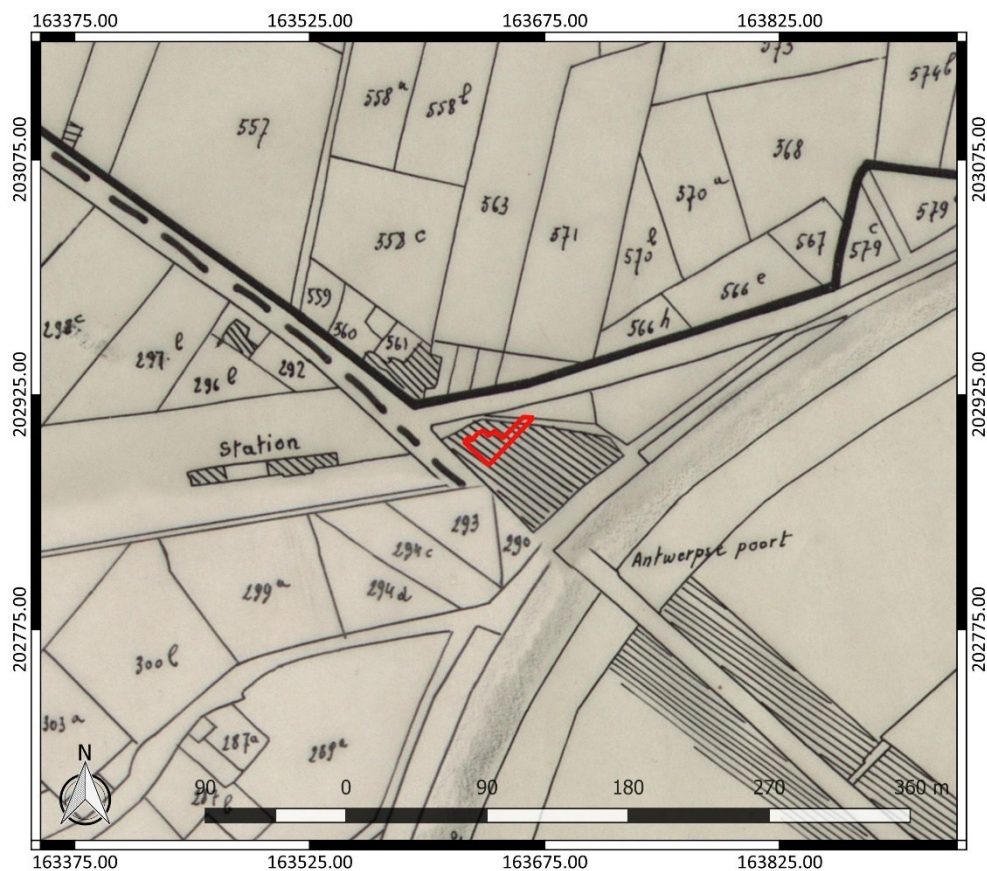
Figuur 16: Plan van Lier door Joannes Blaeu met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.cartesius.be)

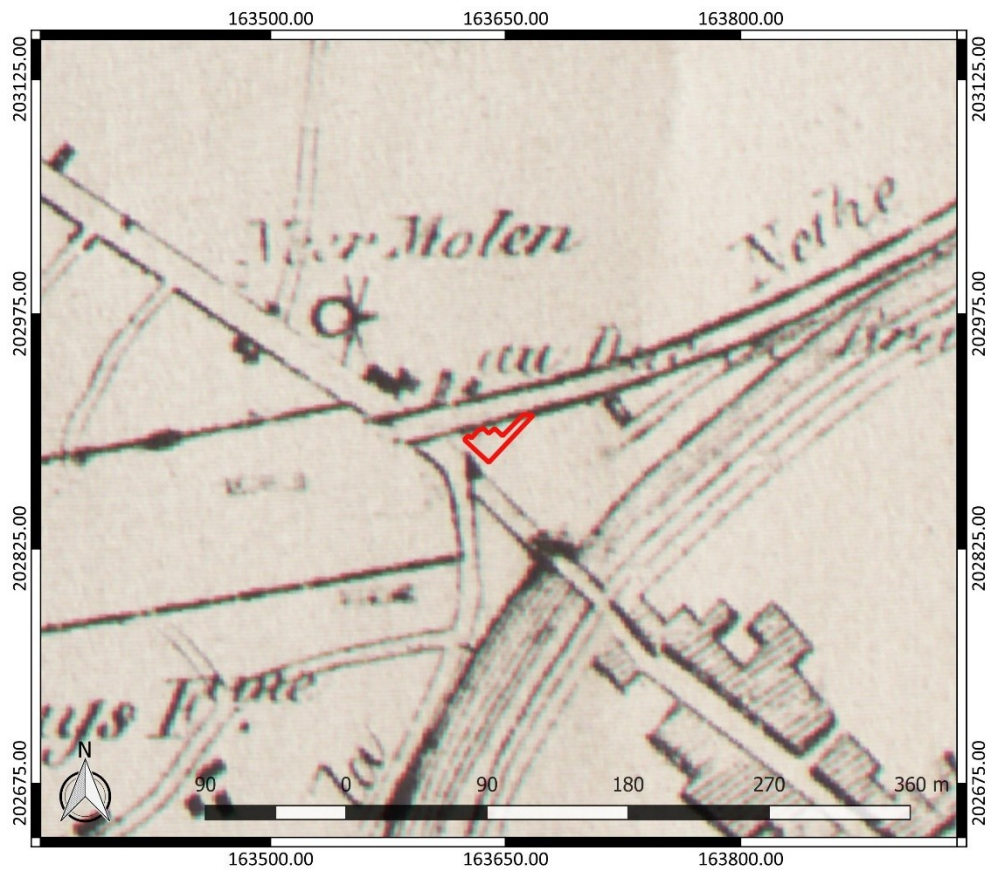
Figuur 17: Kabinetkaart der Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

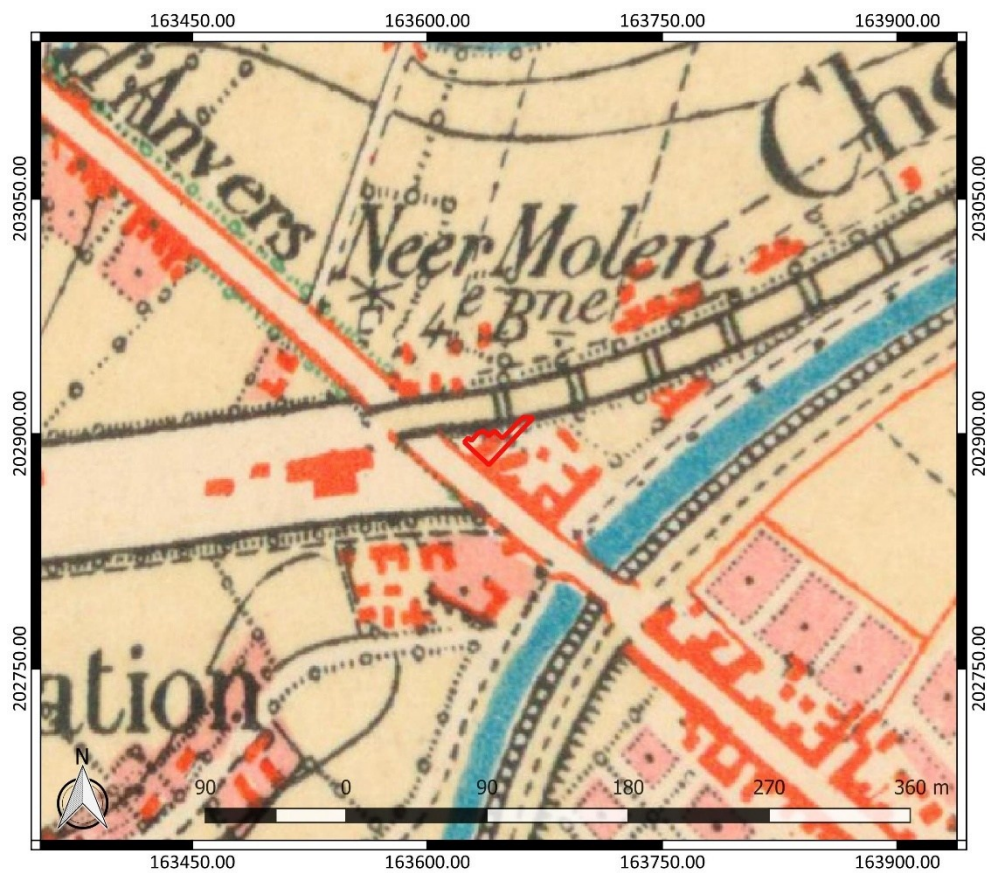
Figuur 18: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

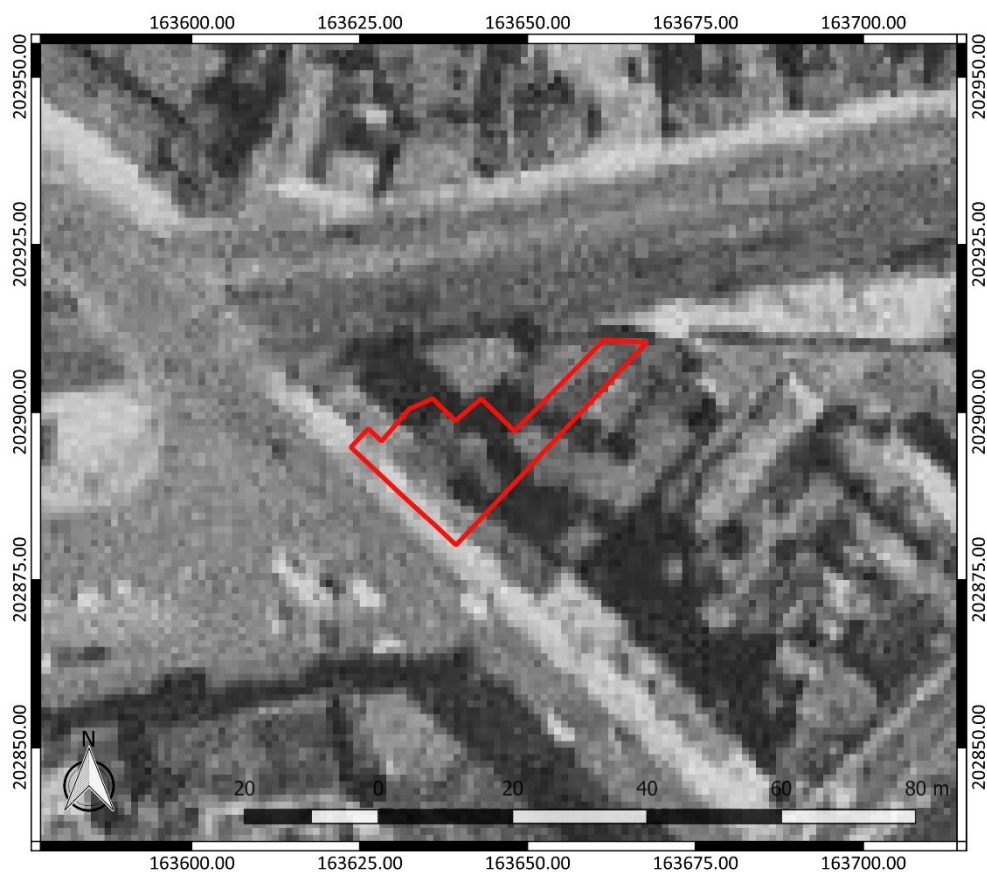
Figuur 19: Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van Popp met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 20: Vandermaelenkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 21: Topografische kaart uit 1865 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.cartesius.be)

Figuur 22: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

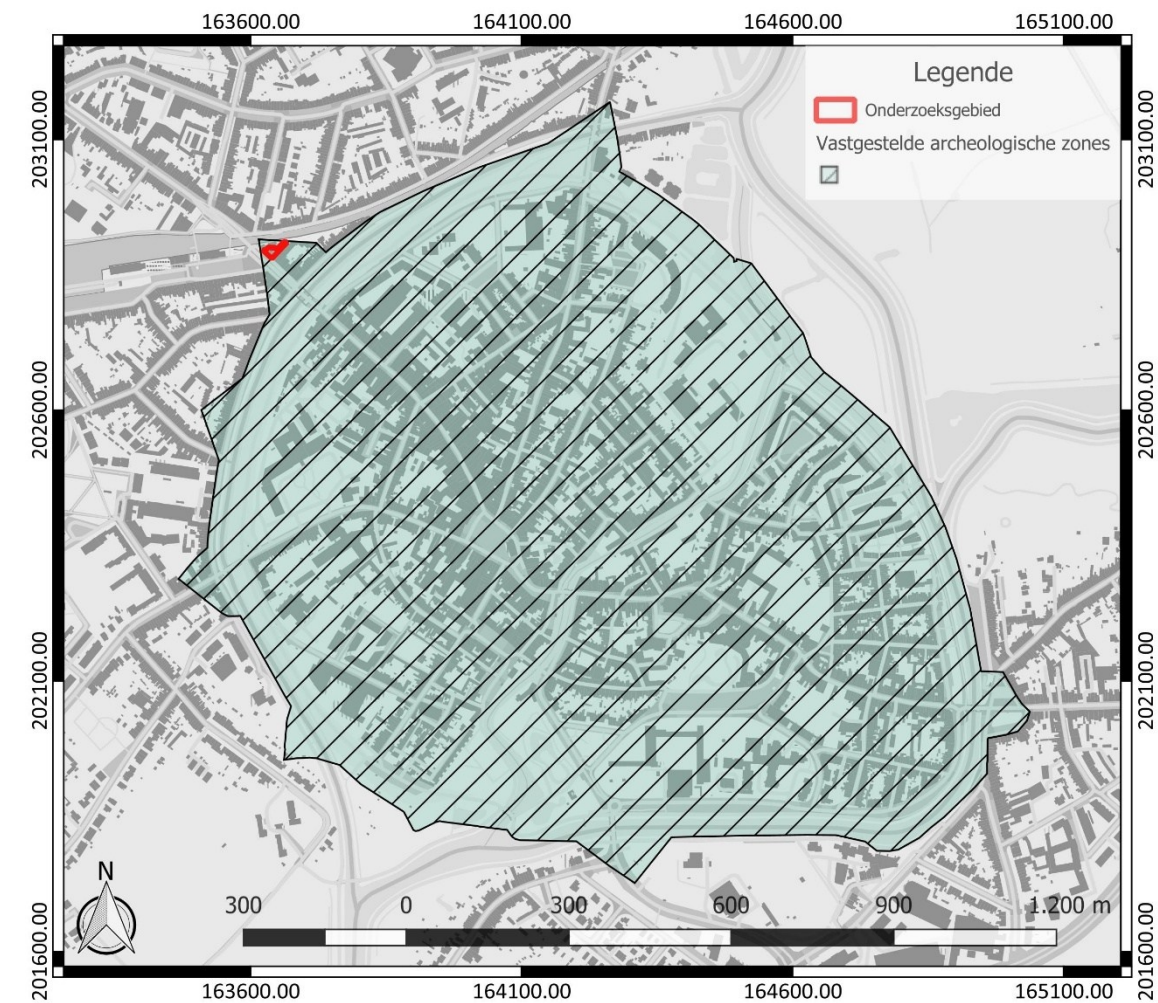
Figuur 23: Luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Op de Atlas der Buurtwegen (1841) zien we dat er een aftakking van de vestgracht over het uiterste noordoosten van het onderzoeksgebied loopt, om het bastion extra te beschermen (Figuur 18). In het zuiden is ook het uiteinde van de vestgracht te verwachten. Tussen de vestgracht en de aftakking in het noordoosten, liep een weg. Op korte afstand ten noordwesten van het terrein bevindt zich een molen. De Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van P.C. Popp (1842-1879) en de Vandermaelenkaart (1846-1854) tonen ons dat de spoorweg ten noorden van het terrein aangelegd is. Op een topografische kaart uit 1865 zien we ook dat het onderzoeksgebied intussen bebouwd is.

Een luchtfoto uit 1971 (Figuur 22) geeft een gelijkaardig beeld als de topografische kaart uit 1865 weer. Een luchtfoto uit 1979-1990 (Figuur 23) toont ons dat het Leopoldplein aangelegd is, nadat de Antwerpsesteenweg in een tunnel onder de spoorweg doorloopt. Het beeld komt overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 6).

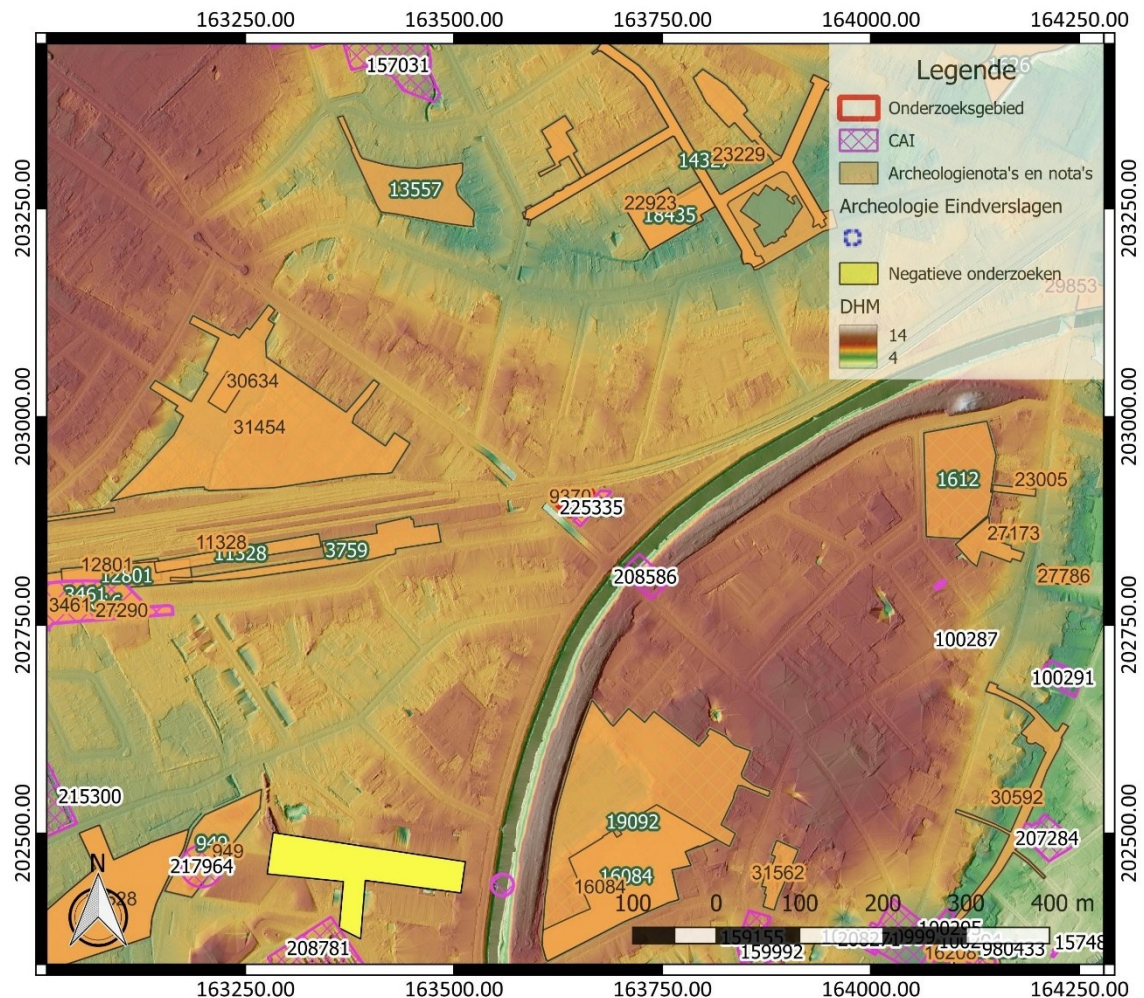
2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

Zoals eerder al vermeld, bevindt het onderzoeksgebied zich net binnen de vastgestelde archeologische zone van de Historische stadskern van Lier. Het wordt meer bepaald ter hoogte van het voormalige bastion van de stadsomwalling gesitueerd, maar op basis van de geraadpleegde kaarten lag het terrein meer bepaald ter hoogte van een extra verdedigingsgracht voor het bastion.

Figuur 24: Situering van het onderzoeksgebied binnen de vastgestelde archeologische zone, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

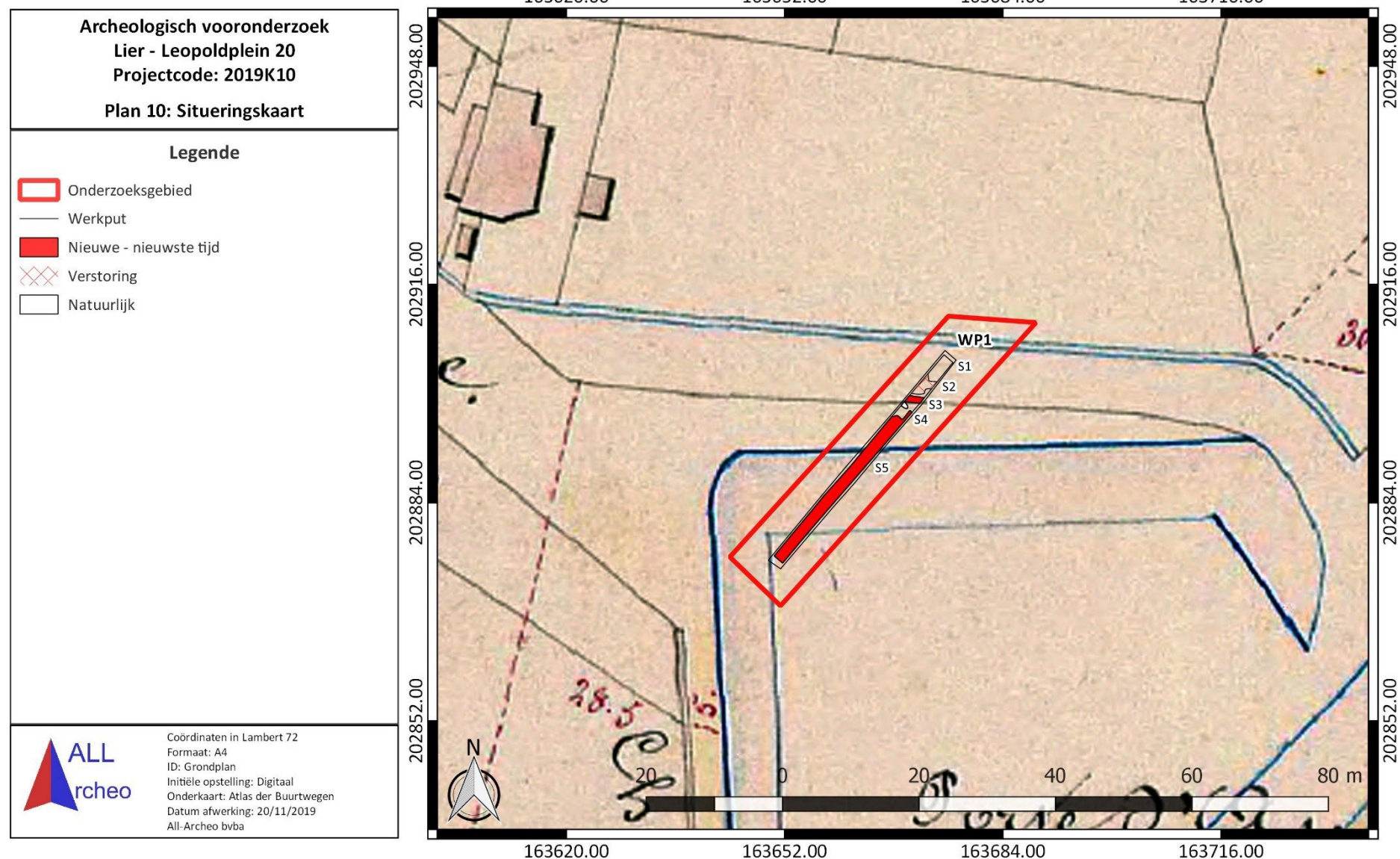
De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) vermeldt een aantal locaties in de omgeving van het onderzoeksgebied waar archeologische resten gekend zijn (Figuur 25). De in de nabijheid gelegen archeologische waarden en de locaties met een gelijkaardige landschappelijke ligging worden besproken. Ze zijn het relevantste om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten.

Figuur 25: Overzichtskartaal Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://geo.onroerenderfgoed.be/>), weergegeven op het DTM 1 m en Hillshade DHM 5 m

Op korte afstand ten zuidoosten van het onderzoeksgebied vond eerder al archeologisch onderzoek plaats (CAI ID 225335). Dit geeft aan dat het terrein zich ter hoogte van de vestgracht (S5) en een flankerend wegtracé lag. Van het bastion zelf zijn geen sporen gevonden. Onder de gedempte gracht kwam een laatmiddeleeuwse waterput aan het licht. Die wijst op oudere menselijke activiteiten op deze locatie, vóór de aanleg van de gracht en het bastion.⁹ Op basis daarvan vermoeden we dat de vestgracht mogelijk ook nog aanwezig is in het zuiden van het onderzoeksgebied.

⁹ Inventaris Onroerend Erfgoed 2025: Leopoldplein 20 [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/225335> (geraadpleegd op 23 april 2025); Coremans 2019.

Figuur 26: Faseringskaart onderzoek ter hoogte van Leopoldstraat 20, weergegeven op de Atlas der Buurtwegen (Coremans 2019, 28, fig. 23)

Figuur 27: Waterput aangetroffen onder de vestgracht (Coremans 2019, 32, fig. 28)

Verder ten zuidoosten zijn de funderingen van de Antwerpse binnenpoort gevonden (CAI ID 208586).¹⁰ Naar het zuiden toe is er de vindplaats van een bijna volledig skelet van een wolharige mammoet (CAI ID 990670). Het werd er gevonden in 1860.¹¹

Naar het westen toe werden bij archeologisch onderzoek een paalspoor en een kuil gevonden die in de metaaltijden gedateerd worden (CAI ID 208781). Andere sporen dateren uit de late middeleeuwen, de nieuwe tijd en de nieuwste tijd.¹² Nog naar het westen toe zijn kogelhulzen gevonden die vermoedelijk in de Tweede Wereldoorlog te dateren zijn (CAI ID 217964).¹³

Ten noorden hiervan zijn bij archeologisch onderzoek drie kuilen aangetroffen (CAI ID 989182). Ze bevatten handgevormd aardewerk, maar helaas bleek het niet mogelijk de kuilen nader te dateren.¹⁴ Landschappelijk bodemonderzoek ter hoogte van ID 23517 toonde aan dat het bodemarchief er sterk verstoord is door de aangelegde spoorweginfrastructuur. Slechts binnen een kleine zone van de

¹⁰ Inventaris Onroerend Erfgoed 2025: Antwerpse binnenpoort [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/208586> (geraadpleegd op 23 april 2025).

¹¹ Inventaris Onroerend Erfgoed 2025: Mammoet van Lier [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/990670> (geraadpleegd op 23 april 2025).

¹² Inventaris Onroerend Erfgoed 2025: Mechelsesteenweg 34-36 [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/208781> (geraadpleegd op 23 april 2025).

¹³ Inventaris Onroerend Erfgoed 2025: Kazernedreef [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/217964> (geraadpleegd op 23 april 2025).

¹⁴ Inventaris Onroerend Erfgoed 2025: Lierse Ring [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/989182> (geraadpleegd op 23 april 2025).

geplande werken is er nog een verwachting naar archeologische sporen. Deze zone is echter dermate klein dat het potentieel op kennisvermeerdering in geval van verder vooronderzoek te laag bleek om er verder onderzoek nog zinvol te maken.¹⁵

Verder naar het noorden toe vermelden we tot slot nog de vondst van aardewerk uit de volle middeleeuwen tot de nieuwe tijd, maar er werden geen gerelateerde sporen gevonden (CAI ID 157031).¹⁶

Andere gekende archeologische waarden in de omgeving van het onderzoeksgebied bevinden zich al op vrij grote afstand ten opzichte van het onderzoeksgebied, liggen binnen de historische stadskern van Lier of kennen een verschillende landschappelijke ligging. Ze zijn minder relevant om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten. Daarom worden ze hier niet nader toegelicht. Archeologienota's of nota's van terreinen in de omgeving die geen relevante aanvulling op de reeds besproken CAI-locaties geven, lichten we daarom hier niet afzonderlijk toe.

2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen die vooropgesteld werden, beantwoord worden.

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein? Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?

Het onderzoeksgebied wordt gekenmerkt door een gunstige landschappelijke ligging. Het bevindt zich in een iets hoger gelegen zone, in de buurt van de overgang van een matig droge naar een natte bodem en in de buurt van verschillende waterlopen.

Historische kaarten tonen ons dat het onderzoeksgebied oorspronkelijk buiten de eigenlijke stadsomwalling van Lier gelegen was. In de 16de eeuw lijkt er al sprake van historische bebouwing, die in oorsprong mogelijk nog verder teruggaat. In de 18de eeuw zien we dat een bastion aangelegd is. Bij deze werken komt het onderzoeksgebied deels ter hoogte van de vestgracht te liggen. Er liepen ook wegen over het terrein. Jongere kaarten geven aan dat het terrein bebouwd raakt vanaf de tweede helft van de 19de eeuw. Ook vandaag is het terrein nog steeds bebouwd.

Gekende archeologische waarden in de omgeving wijzen op het mogelijke voorkomen van relevante archeologische resten uit de metaaltijden, de middeleeuwen, de nieuwe tijd en de nieuwste tijd. Onderzoek vlakbij geeft aan dat resten van de vestinggracht te verwachten zijn op het terrein, maar dat er verder ook sterk rekening gehouden moet worden met resten van laatmiddeleeuwse bebouwing.

Wat is de impact van de geplande werken?

Binnen het volledige onderzoeksgebied worden werken gepland. De voornaamste werken omvatten de sloop van de bestaande bebouwing en de oprichting van nieuwe bebouwing. Van verschillende bodemingrepen ligt de precieze verstoringsdiepte niet vast. De verstoringsdiepte van de geplande bodemingrepen die wel al bekend is, ligt gemiddeld tussen ca. 40 cm en 1,00 m. Ter hoogte van de nieuwe nutspuilen en de nieuwe kelder loopt dit verder op tot ca. 3,20 à 3,70 m. Dit doet besluiten dat binnen het volledige onderzoeksgebied het bodemarchief mogelijk bijkomend bedreigd wordt.

¹⁵ Vennekens 2022, 21-22

¹⁶ Inventaris Onroerend Erfgoed 2025: Arbeidsstraat I [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/157031> (geraadpleegd op 24 april 2025).

2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied mogelijk nog archeologisch potentieel kent. In de eerste plaats is er sprake van een concrete verwachting naar het voorkomen van een vestgracht van de 18de-eeuwse stadsomwalling. Mogelijk bevindt het uiteinde daarvan zich ter hoogte van het onderzoeksgebied. Verder verwachten we op basis van eerder onderzoek vlakbij nog resten van laatmiddeleeuwse bebouwing aan te kunnen treffen. Globaal genomen houden we ook nog rekening met het mogelijke voorkomen van oudere relevante archeologische resten op basis van de gunstige landschappelijke ligging van het terrein en de reeds gekende archeologische waarden in de omgeving. Het potentieel op goed bewaarde steentijd artefactensites schatten we nog slechts laag in op basis van de vele jongere bodemingrepen die op het terrein hebben plaatsgevonden, zoals de laatmiddeleeuwse bebouwing, de resten van de stadsomwalling uit de nieuwe tijd en de huidige bebouwing op het terrein. Een evaluatie van de impact van de geplande werken maakt duidelijk dat ze een bijkomende bedreiging voor het nog aanwezige bodemarchief vormen. Gezien het archeologisch potentieel van het terrein is daarom bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig.

Voor het verdere vooronderzoek wegen we verschillende onderzoeksmethodes af. Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Het potentieel op kennisvermeerdering is voor deze onderzoekstechniek te beperkt.

Veldkartering is niet mogelijk binnen het onderzoeksgebied, omdat het volledige terrein bebouwd, verhard of begroeid is.

Landschappelijk bodemonderzoek is relevant om de bewaringstoestand van de bodem beter in te kunnen schatten, maar dat kan ook aan de hand van een andere onderzoeksmethode. De verschillende bodemingrepen die sinds de late middeleeuwen hebben plaatsgevonden op het terrein maken dat we het potentieel op goed bewaarde steentijd artefactensites slechts laag inschatten. Daarom is het kosten-baten efficiënter om meteen over te gaan tot de uitvoering van een andere onderzoeksmethode.

Wel dient nog een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd te worden om na te gaan of binnen het onderzoeksgebied relevante archeologische sporen aanwezig zijn. Deze onderzoekstechniek biedt daarvoor voldoende ruimtelijk inzicht en is geschikt omdat eerder een site zonder complexe verticale stratigrafie verwacht wordt.

3 Samenvatting

Naar aanleiding van plannen voor de sloop van de bestaande bebouwing en de oprichting van nieuwe bebouwing diende een archeologienota opgesteld te worden. Het uitgevoerde bureauonderzoek geeft aan dat het onderzoeksgebied oorspronkelijk net buiten de stadsomwalling van Lier gelegen was en dat er reeds vanaf de late middeleeuwen sprake geweest kan zijn van historische bebouwing. In de nieuwe tijd wordt een bastion aangelegd, waarvan de vestgracht zich net tot binnen het onderzoeksgebied uitgestrekt zou hebben. Er is voor het terrein dan ook een concrete verwachting naar het aantreffen van resten van de vestgracht enerzijds en resten van oudere bebouwing anderzijds. De gunstige landschappelijke ligging van het terrein maakt dat ook resten ouder dan de middeleeuwen nog niet uit te sluiten zijn, al zorgen de vele bodemingrepen die we kennen uit de nieuwe en de nieuwste tijd ervoor dat we het potentieel op een goed bewaarde steentijd artefactensite nog slechts laag inschatten. Een evaluatie van de impact van de geplande werken maakt dan weer duidelijk dat deze werken een bijkomende bedreiging voor het nog aanwezige bodemarchief vormen. Gezien het archeologisch potentieel van het terrein is daarom bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig.

4 Bibliografie

4.1 Publicaties

Coremans, L., 2019: Nota Lier - Leopoldplein 20, Bornem (Rapporten All-Archeo bvba 924).

Goolaerts, S./K. Beerten, 2006: *Toelichting bij de Quartairgeologische kaart. Kaartblad 16 Lier*, Leuven.

Vennekens, W., 2022: *Tramweglei, Lier. Een nota*, Geel (VEC Nota 1007).

4.2 Websites

Cartesius (2025)
<https://www.cartesius.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2025)
<https://dov.vlaanderen.be/>

Geoportaal Onroerend Erfgoed (2025)
<https://geo.onroerenderfgoed.be/>

Geopunt Vlaanderen (2025)
<https://www.geopunt.be/>

Inventaris Onroerend Erfgoed (2025)
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2025)
<https://www.onderzoeksbalans.be>

5 Bijlagen

5.1 Archeologische periodes

